

Groot deel documentaire collectie walvisvaart overgedragen

Door
Peter van Kooij

In het verleden was men in Nederland zeer actief in de walvisvaart, met name vanaf het Zuiderzeegebied en de Waddeneilanden. Om die reden heeft het Zuiderzeemuseum in 1979 en 1980 collecties over walvisvaart en walvissen aangekocht met steun van de Vereniging Vrienden van het Zuiderzeemuseum en het Prins Bernhard Fonds. Het betrof een groot aantal objecten met een omvangrijke boekencollectie en documentatiemateriaal, verzameld door Thijs Mol, en een grote antiquarische boekencollectie uit Engeland. Tevens werden 56 dekdagboeken van het fabriekschip de Willem Barendsz uit de jaren '50 en '60 van de 20ste eeuw verworven. Daarnaast werden diverse archivalia en een paar kleine privé-collecties aan het museum overgedragen. Deze collecties tezamen bevatten alle mogelijke soorten informatie over de nationale en internationale walvisvaart tot en met de 20ste eeuw, over walvissen en over arctische gebieden. Alles bij elkaar ruim 3.500 titels en vijf meter aan archiefmateriaal.

Met de achterliggende gedachte ooit een walvisvaartcentrum op te richten, was men begonnen een deel van deze collectie te beschrijven en te ontsluiten. Echter, het afronden van de bouw van het buitenmuseum met openstelling voor het publiek in het vooruitzicht, alsmede andere belangrijke zaken, maakte dat deze collectie minder prioriteit kreeg. Het beschrijven en ontsluiten ervan was nogal arbeidsintensief werk. De collectie werd nog wel gebruikt voor het bouwen van de vaste expositie Walvisvaart in het binnenmuseum, maar daarna bleef een en ander voor onbepaalde tijd opgeslagen in de bibliotheek en was het beperkt toegankelijk. Twintig jaar lang gebeurde er weinig mee en de collectie boeken, documentatiemateriaal en archivalia begon gaandeweg een 'dode collectie' te worden.

De bibliotheek van het Zuiderzeemuseum bleef met nieuwe aanwinsten gestaag groeien en vroeg geleidelijk om meer ruimte. Ook wilde men, met het oprichten van het Kenniscentrum in 2002, alle informatie die het museum in de loop der jaren had verzameld en verspreid lag over diverse afdelingen in het museum onderbrengen in het bibliotheekmagazijn. Het betreft materiaal als tentoonstellingsarchieven,

onderzoeksmateriaal van projecten en interviews. De niet-gebruikte walvisvaartcollectie in het magazijn begon daardoor een obstakel te vormen. Daarom werd besloten de walvisvaartcollectie te inventariseren om een beeld te krijgen van wat werkelijk relevant is voor het Zuiderzeemuseum, namelijk de relatie tot de geschiedenis met het Zuiderzeegebied. Er zijn criteria vastgesteld op basis waarvan kan worden geselecteerd wat voor ons interessant is, zoals de Nederlandse walvisvaart in de 17de en 18de eeuw, oude drukken, Nederlandse poolontdekkingsreizen, walvisvangst en -gereedschap, walvisproducten, volkskunst, walvisvaartliederen, robben- en walrusjacht en walvisbiologie in het verleden inclusief zeemonsters en fabeldieren. Dit stond los van de collectie objecten met betrekking tot de walvisvaart, die als nationaal erfgoed onder de hoede van het museum bleef. Uit deze inventarisatie bleek dat 15% van de totale boekencollectie en het documentatiemateriaal aan deze criteria voldeed. De rest besloeg voornamelijk de geschiedenis van de walvisvaart van andere landen (Noorwegen, Engeland, Frankrijk, Duitsland, de VS, Rusland, Japan, etc.), walvisbiologie in het algemeen en veel over de moderne (met name Nederlandse) walvisvaart in de 20ste eeuw. Dit gold tevens voor de dekdagboeken. Ook het archiefmateriaal in de collectie ging uitsluitend over de walvisvaart van de 20ste eeuw. Zondermeer interessant materiaal, maar niet relevant met betrekking tot de geschiedenis van het Zuiderzeegebied. Bovendien hebben we de middelen en de capaciteit niet om dat deel van de collectie te catalogiseren en toegankelijk te maken.

Drie opties

Er waren eigenlijk maar drie opties voor deze collectie. We konden alles afstoten naar een andere instelling, wat verlies zou betekenen van kennis en

informatie op het gebied van de walvisvaart die relevant is voor het Zuiderzeemuseum. De tweede mogelijkheid was het geheel te behouden en alleen die titels en documentatie te ontsluiten die voor het Zuiderzeemuseum relevant zijn en de rest van de collectie ergens op te slaan, wat zoveel betekent als naar het graf brengen. De derde optie was gedeeltelijke afstoot: het voor het museum niet-relevante materiaal overdragen aan een andere instelling, het liefst een 'verwant' rijksmuseum die er wel wat mee kan doen.

Deze laatste optie leek ons de beste oplossing. Er werd daarom contact opgenomen met het Scheepvaartmuseum in Amsterdam. Daar bleek men geïnteresseerd in het vrijkomende deel van de collectie. Na onderhandeling met twee conservatoren en grondig onderzoek van hun kant was het Scheepvaartmuseum graag bereid het materiaal over te nemen, in afwachting van de steun van de Vereniging Vrienden van het Scheepvaartmuseum. De Vereniging Vrienden van het Zuiderzeemuseum

en het Prins Bernhard Fonds gaven hun goedkeuring aan de overdracht. Het afgestoten gedeelte werd in de bibliotheek gedurende een aantal maanden zorgvuldig ingepakt en overgebracht naar ons depot in Hoogwoud, waar het Scheepvaartmuseum ook een depot heeft.

Uiteindelijk werd deze collectie in november 2004 officieel overgedragen aan Rijksmuseum het Scheepvaartmuseum. Het hele proces van inventariseren tot en met de overdracht heeft plaatsgevonden in een tijdsbestek van 2,5 jaar, inclusief het verzendklaar maken. Een hele klus.

Het Scheepvaartmuseum is inmiddels begonnen met selectie en het catalogiseren van de overgedragen collectie, terwijl de bibliotheek van het Zuiderzeemuseum dit jaar begint met het catalogiseren en ontsluiten van het voor ons museum relevante gedeelte. Zo kan uiteindelijk iedereen in de toekomst profiteren van de kennis en informatie uit deze bijzondere collecties. ■

